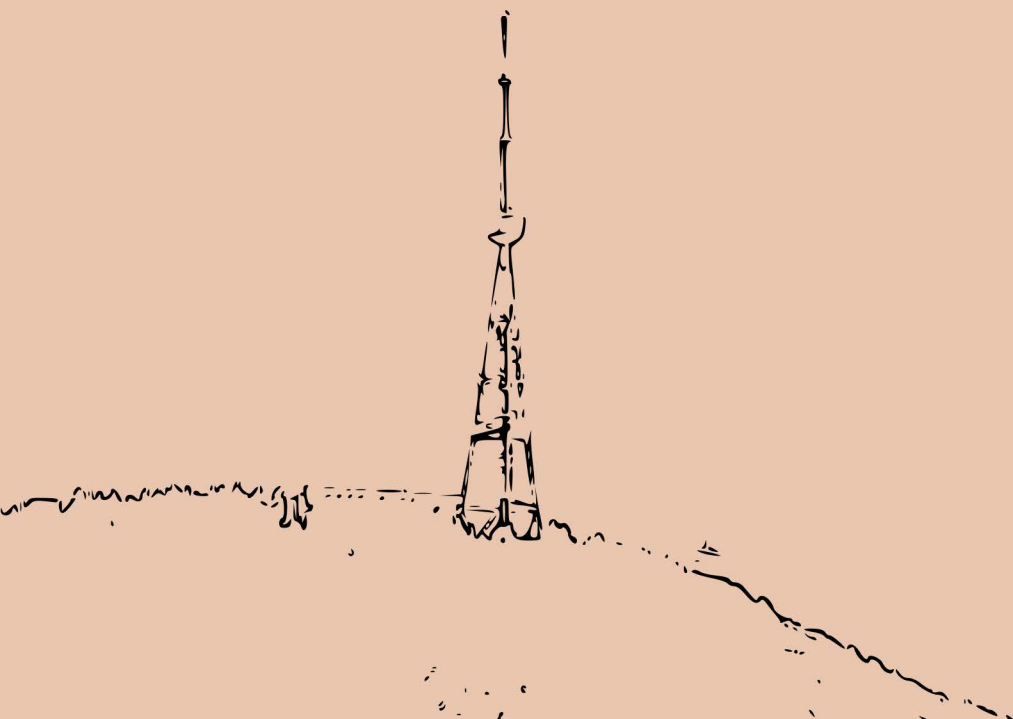

**თბილისის მოსახლეობის შეხედულებები
და დამოკიდებულებები
ქალაქგანვითარების
სხვადასხვა საკითხთან
დაკავშირებით**

საჯარო პოლიგონის დოკუმენტი

ფოტო გარეკანზე: flickr.com/violator1

შოთა რუსთაველის ეროვნული
სამეცნიერო ფონდი
SHOTA RUSTAVELI NATIONAL
SCIENCE FOUNDATION

აღნიშნული ნაშრომი შესრულდა შოთა
რუსთაველის ეროვნულ სამეცნიერო
ფონდის ფუნდამენტური კვლევების
გრანტის (№FR -18-862) ფარგლებში

კვლევა განხორციელდა ივანე
ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბაზაზე

სარჩევი

რეზიუმე	4
შესავალი	5
მეთოდოლოგია	6
ძირითადი შედეგები.....	7
თბილისის ცვალებადი სახე	7
ცვლილებები ქალაქში: ინიციატორები და საზოგადოებრივი სარგებელი	9
საქალაქო რეგულაციები და კანონმდებლობა	10
ქალაქგანვითარების სოციალური ასპექტები	11
დასკვნები და რეკომენდაციები	12
ბიბლიოგრაფია	13

რეზიუმე

- თბილისის ბოლო ოცი წლის მანძილზე ძალიან შეიცვალა. ამასთან, დამოკიდებულება ერთგვაროვანი არაა. ნაწილი მიიჩნევს, რომ ეს პროცესი საბოლოო ჯამში, დედაქალაქისა და ქვეყნის განვითარებას უწყობს ხელს, თუმცა ამან უარყოფითი პრობლემების მთელი რიგი წამოჭრა.
- ფოკუსგუფების მონაწილეები აღნიშნავენ, რომ ქალაქგანვითარებით გამოწვეული ეკონომიკური განვითარება ყველასთვის თანაბრად სასარგებლო როდია. კაპიტალიზმზე გადასვლამ არსებული ეკონომიკური უთანასწორობა კიდევ უფრო გააღრმავა, ხოლო ინვესტიორები უმთავრესად მოგების მიღებაზე არიან მომართულნი
- რესპონდენტებმა ასევე დაასახელეს ის ინფრასტრუქტურული პრობლემები, რომლებიც გააქტიურებულმა სამშენებლო საქმიანობამ: ქოტური განაშენიანება, საზოგადოებრივი ტრანსპორტის ხელმისაწვდომობა, სათანადო საცხოვრისი
- რესპონდენტების აზრით, თბილისში ქალაქგანვითარების კუთხით, ცვლილებების ინიციატორებად სახელმწიფო და ბიზნესი გამოდიან.
- ვინ ხეირობს თბილისში მიმდინარე ახალი მშენებლობებით? რესპონდენტები თვლიან, რომ ესენი ძირითადად ბიზნესები და სამშენებლო საქმიანობასთან დაკავშირებული პოლიტიკოსები არიან. მონაწილეთა ნაწილმა თქვა, რომ ამით სახელმწიფო და შესაბამისად, არაპირდაპირ, მოქალაქეებიც შესაძლოა, სარგებლობენ.
- ფოკუსგუფის მონაწილეები თანხმდებიან, რომ საზოგადოების ხმა სამშენებლო საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღებისას არ ისმის. ეს შეეხება როგორც საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურის, მაგალითად - გზების მშენებლობას, ასევე - კერძო დეველოპერებს.
- დისკუსიის მონაწილეებმა ასევე აღნიშნეს, რომ გარკვეულ პროექტებთან და ინვესტირებთან დაკავშირებით, შესაძლოა, ხდებოდეს არსებული ქალაქმშენებლობითი ნორმების და წესების ცვლილება. მაგალითად რესპონდენტებმა მოიყვანეს „პანორამა თბილისის“ შემთხვევა.
- რა გავლენას ახდენს ახალი მშენებლობები თბილისის მოსახლეობის ყოველდღიურ ცხოვრებაზე? რესპონდენტები აღნიშნავენ მშენებლობებთან დაკავშირებულ დისკომფორტს, როგორიცაა მტვერი, ტრანსპორტით გადაადგილების შეზღუდვა და არასწორად აგებული შენობები.

შესავალი

ბოლო თხუთმეტი წლის მანძილზე, საქართველოს დედაქალაქმა ურბანული ტრანსფორმაცია განიცადა. აღნიშნული შეუხო როგორც განაშენიანებას, ასევე მოსახლეობის სოციალურ მდგომარეობასა და შემადგენლობას (Pelkmans, 2003; Salukvadze & Golubchikov, 2016; Harris-Brandts, 2017).

ქალაქებში მომხდარი ცვლილებები ჩვეულებრივ მოქალაქეებზე დიდ გავლენას ახდენენ, თუმცა განვითარების შესახებ მათი მოსაზრებები საჯარო პოლიტიკაში იშვიათადაა გათვალისწინებული. ურბანული განვითარების წარმატება ხშირად მხოლოდ ეკონომიკური მაჩვენებლებით ფასდება, რადგან ეს უკანასკნელი ადვილად მისაღწევი და გამოსათვლელია. თუმცა საკითხი, თუ რამდენად შესაძლებელია ცვლილებების ხანაში ადგილობრივი მოსახლეობის სტაბილური სტრუქტურის შენარჩუნება, ხელისუფლებისთვისაც მნიშვნელოვანი უნდა იყოს, განსაკუთრებით - ისეთ ქვეყნებში, როგორიც საქართველოა. განვითარების შედეგების არათანაბარი გადანაწილება, მოგების მხოლოდ კონკრეტულ ტერიტორიულ ადგილებში აკუმულირება და ქალაქის ბრენდის წარმოდგენისას კონკრეტული იდენტობების გამოყენება იმ შედეგების მაგალითებია, რომელმაც შესაძლოა, სოციალურ უთანასწორობამდე და პოლარიზაციამდე კი შეიძლება, მიგვიყვანოს.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი გახლავთ ის, რომ კერძო სექტორის მიერ წარმოებული ფართომასშტაბიან ქალაქგანვითარებაზე ზედმეტმა დამოკიდებულებამ შესაძლოა, ასევე რისკის ქვეშ დააყენოს დემოკრატიული და მონაწილეობითი პროცესები, განსაკუთრებით - სამთავრობო დაგეგმვით ინსტიტუტებში. კერძო სექტორის დომინანტური როლის გამო, შესაძლოა, ქალაქგანვითარებაში ისეთი ტენდენციები წარმოიშვას, რომელიც მოსახლეობის უდიდესი ნაწილის ინტერესებს ეწინააღმდეგება. აქედან გამომდინარე, ქალაქის ინკლუზიური განვითარებისთვის აუცილებელი და გადამწყვეტია, დაგეგმვისა თუ ფართომასშტაბიანი პროექტების განხორციელებისას, მაქსიმალურად იყოს გათვალისწინებული თითოეული მოქალაქის ხმა. იმის შეფასება, თუ რამდენად აკმაყოფილებენ განვითარების სქემები საზოგადოებრივ საჭიროებებს, მოსახლეობის დამოკიდებულების შესწავლის გარეშე შეუძლებელია.

წინამდებარე საჯარო პოლიტიკის დოკუმენტის სწორედ ეს გახლავთ. ტექსტში აღწერილია თბილისის მოსახლეობის შეხედულებები და დამოკიდებულებები ქალაქის ურბანული განვითარების შესახებ, ასევე - წარმოდგენილია მონაცემებზე დაყრდნობით შემუშავებული რეკომენდაციები, რომლებიც თბილისის მერიასა და საკრებულოს დაეხმარება, საკუთარ მუშაობაში უფრო მეტად გაითვალისწინოს ქალაქგანვითარების საკითხებისადმი საზოგადოების დამოკიდებულება.

მეთოდოლოგია

წინამდებარე ანგარიში ეფუძნება 2019 წლის ნოემბერში, ქალაქ თბილისში ჩატარებული ფოკუსჯგუფების შედეგებს. კვლევა ჩატარდა საქართველოს შოთა რუსთაველის სახელობის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფუნდამენტური პროექტების კონკურსის გამარჯვებული გრანტის „ფართომასშტაბიანი, კერძო სექტორის მიერ განხორციელებული ურბანული განვითარების პროექტების სოციალური ზეგავლენა ბათუმსა და თბილისზე“ (შიფრი: FR-18-862) ფარგლებში.

სულ პროექტის გუნდმა ექვსი ფოკუსჯგუფი ჩაატარა. რესპონდენტთა მოსაზრებათა მრავალფეროვნების ასახვის მიზნით, მონაწილეები წარმოადგენდნენ თბილისის ძველ უბნებს, პრესტიჟულ რაიონებსა და გარეუბნებს. ამასთან, ცალ-ცალკე ჩატარდა ჯგუფები შედარებით ახალგაზრდა (45 წლამდე) და უფრო ხნიერ (45 წელზე ზემოთ) რესპონდენტებს შორის. სულ დისკუსიაში სამოცი მონაწილე ჩაერთო.

ფოკუსჯგუფის დაწყებამდე, მონაწილეებს განემარტათ წესები, ასევე - დეტალურად გააცნეს კვლევასთან დაკავშირებული ეთიკური საკითხები, რომლებიც შეეხებოდა დისკუსიის ვიდეოგადაღებას, მონაცემთა გამიფრვას და ანალიზის დროს მაიდენტიფიცირებელი ინფორმაციის წაშლას. ყველა მოწვეულმა რესპონდენტმა თანხმობა განაცხადა ფოკუსჯგუფში მონაწილეობაზე.

ძირითადი შედეგები

თბილისის ცვალებადი სახე

რესპონდენტები თანხმდებიან, რომ თბილისის ბოლო ოცი წლის მანძილზე ძალიან შეიცვალა. ამასთან, დამოკიდებულება ერთგვაროვანი არაა. ნაწილი მიიჩნევს, რომ ეს პროცესი საბოლოო ჯამში, დედაქალაქისა და ქვეყნის განვითარებას უწყობს ხელს, თუმცა ამან უარყოფითი პრობლემების მთელი რიგი წამოჭრა.

ცვლილებები შეეხო ქალაქის გარეგნულ სახეს. ისეთი თბილისი, რომელსაც წარსულში ვიცნობდით, ან - მეხსიერება შემოგვრჩა, აღარ არსებობს არც ფიზიკურად და არც - სოციალური კუთხით.

ფოკუსგუფების მონაწილეები აღნიშნავენ, რომ ქალაქგანვითარებით გამოწვეული ეკონომიკური განვითარება ყველასთვის თანაბრად სასარგებლო როდია. კაპიტალიზმზე გადასვლამ არსებული ეკონომიკური უთანასწორობა კიდევ უფრო გააღრმავა, ხოლო ინვესტიორები უმთავრესად მოგების მიღებაზე არიან მომართულნი:

„მართო ერთი მხრივ არ უნდა უყურებდეს ყველა, რომ ფული იშოვონ. აქ მიდის ესე, რაღაცას რომ აკეთებენ ფული უნდა იშოვონ რა. მომწონს ქალაქი რომ ვითარდება, მაგრამ აი წელან როგორც ვთქვი, ორსართულიან სახლს რომ ოცდაორიანს გვერდით მიუდგამენ, მერე ეს ორსართულიანი სახლი იძულებული ხდება, ინვესტორი იპოვოს.“
(კაცი 2, ძველი თბილისი, 45+)

რესპონდენტებმა ასევე დაასახელეს ის ინფრასტრუქტურული პრობლემები, რომლებიც გააქტიურებულმა სამშენებლო საქმიანობამ. სირთულეთა პირველი წყება შეეხება ქაოტურ განაშენიანებას, როდესაც სამშენებლო და გეგმარების პრინციპები არაა დაცული. ქალაქი სატრანსპორტო პრობლემების წინაშე დგას: საზოგადოებრივი ტრანსპორტი ნაკლებადაა ხელმისაწვდომი და ქალაქში უამრავი საავტომობილო საცობია. მნიშვნელოვანია ხელმისაწვდომი საცხოვრისის პრობლემა: უამრავი ახალი მშენებლობის მიუხედავად, მოსახლეობის უდიდეს ნაწილს არ აქვს საბინაო პრობლემების მოგვარების საშუალება.

დისკუსიის მონაწილეებმა ხაზი გაუსვეს ქალაქგანვითარების დადებით მხარეებსაც. საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურა, როგორიცაა მაგალითად, იუსტიციის სახლი, დადებითად იქნა შეფასებული. წარსულთან შედარებით, მეტადაა ხელმისაწვდომი სავაჭრო ცენტრები და სხვა სავაჭრო ობიექტები. მონაწილეთა ნაწილმა დადებითად შეაფასა ქალაქის ისტორიული ნაწილის რეაბილიტაციის პროგრამები. აღნიშნეს, რომ განახლებული ძველი ქალაქი უცხოელებს მეტად იზიდავს, მათ შორის მათაც, ვისაც უძრავ ქონებაში ფულის დაბანდება სურს.

რესპონდენტები ფიქრობენ, რომ თბილისში მიმდინარე მშენებლობებს რამდენიმე სიმბოლური დანიშნულება აქვს. პირველი - მიუთითოს იმაზე, რომ ქვეყანა აქტიურად ვითარდება. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი 1990-იანი წლების კრიზისების ფონზეა.

საგულისხმოა, რომ რესპონდენტებმა ქალაქგანვითარებას გეოპოლიტიკური ელფერიც მიანიჭეს. გამოითქვა აზრი, რომ მშენებლობები აჩვენებენ, რომ ქვეყანა დამოუკიდებლად მიდის წინ და აღარ არის რუსეთის პროვინცია.

ამასთან, დისკუსიის მონაწილეთა აზრით, მართალია, განვითარება აუცილებელია, თუმცა ეს არ უნდა მოხდეს ძველი კულტურული მემკვიდრეობის მოშლის ხარჯზე.

„რაღაცა ბნელი ხანიდან გამოსვლის, ხომ გვქონდა ჩვენ, პერიოდი, ნუ პოსტსაბჭოთა პერიოდის მერე ხომ იყო დანგრეული ქვეყანა და ა.შ. ანუ მაგ დროის შემდეგ ეს მშენებლობა შეიძლება კარგი მესიჯი ყოფილიყო ქვეყნის განვითარებისთვის და ქვეყნის სახისთვის, რომ აი ასეთი რთული პერიოდი გამოიარეს და ბევრი რაღაც შენდება, მარა უკვე ისეთ დონეზე მიაღწია ჩვენმა ქვეყნამ, რომ უკვე ეხლა, უფრო

მოსახლეობის აზრიც და მოსახლეობის პრიორიტეტებიც უნდა იყოს გათვალისწინებული და არამართ, რომ ვაი რაღაც შენდება.” (კაცი 6, გარეუბანი, 18-44)

ამასთან, რესპონდენტები ამბობენ, სამშენებლო ბუმით მათთვის არაფერი იცვლება. პირიქით - ახალი მშენებლობები შესაძლოა, იმის სიმბოლოც იყოს, რომ უბრალო მოქალაქეებს ძალაუფლება არ აქვთ და ინფრასტრუქტურა შეძლებული ზედაფენის, მათ შორის უცხოელების - კაპიტალდაბანდებას ემსახურება. ძალაუფლების მქონე ადამიანები - პოლიტიკოსები, ბიზნესმენები, დედაქალაქის არქიტექტურის საკუთარ თავზე მორგებით აჩვენებენ, რომ მათ ყველაფერი ძალუძთ, მათ შორის - საზოგადოებრივი აზრის უგულებელყოფაც. როდესაც ერთ მთავრობას მეორე ცვლის, სათავეში ახლადმოსული პოლიტიკოსები ცდილობენ, არქიტექტურაც საკუთარ მიზნებს და გემოვნებას დაუქვემდებარონ.

ქალაქგანვითარების კიდევ ერთ სიმბოლურ დატვირთვაში რესპონდენტები იმასაც ახსენებენ, რომ იგი ფარდის როლსაც ასრულებს. ახალი მშენებლობები მართალია, ადამიანებს მიუთითებენ, რომ განვითარება მათი ყოფის გაუმჯობესებისკენაა მიმართული, თუმცა სინამდვილეში, ჩვეულებრივი მოქალაქეების ცხოვრება ამით არ იცვლება.

ნახ. 1: ფოტომასალა დისკუსიისთვის

დისკუსიის წასახალისებლად, რესპონდენტებს დაურიგდათ თვალსაჩინოება - თბილისში ბოლო პერიოდში დაწყებული მშენებლობების ფოტოებით შედგენილი კოლაჟი (იხ. ნახ. 1). მონაწილეებმა აღნიშნეს, რომ თანამედროვე სტილის არქიტექტურა კარგი და მისასალმებელია, თუმცა ახალმშენებლობათა ადგილმდებარეობა მათთვის მიუღებელია. მნიშვნელოვანია, ქალაქის ძველი იერსახე იყოს დაცული, ხოლო ახალი მშენებლობები იყოს ქალაქგარეთ, ან - ისეთ უბნებში, რომლის განაშენიანებასაც მსგავსი არქიტექტურა შეესაბამება. მნიშვნელოვანია, ქალაქმა დაიცვას ბალანსი ძველსა და ახალს შორის:

„მე ვფიქრობ, რო კარგია რა თქმა უნდა, უნდა აშენდეს ამის გარეშე არაფერი გამოვა. დროში ვერ ჩავრჩებით, უნდა წავიწიოთ საქართველომაც და თბილისმაც, მაგრამ ისე უნდა გაკეთდეს, რომ ჩვენს სიამაყეს, ჩვენს სიძველეს არ უნდა დაეკარგოს ფერი. კარგია, წინ რომ მოვდივართ, აუცილებელიც არის ჩვენი შვილების მომავლისთვის, მაგრამ ძველი რაც არის, მე მაგალითად - შემაყვება. ეს ჩვენი საქართველოა, ეს ჩვენი თბილისია. არ მომეწონება არასდროს ის, რომ ჩვენი წარსული განადგურდეს. თუ შეკეთდება ისე უნდა შეკეთდეს, რომ ის [ძველი] სილამაზე არ დაკარგოს.“ (ქალი 5, გარეუბნები 18-45)

ცვლილებები ქალაქში: ინიციატორები და საზოგადოებრივი სარგებელი

რესპონდენტების აზრით, თბილისში ქალაქგანვითარების კუთხით, ცვლილებების ინიციატორებად სახელმწიფო და ბიზნესი გამოდიან. ამასთან, მონაწილეები აღნიშნავენ, რომ 2000-იან წლებში, სახელმწიფო და თანამდებობის უმაღლესი პირები უფრო აქტიურად იყვნენ ჩართულები სხვადასხვა ტიპის ინფრასტრუქტურული პროექტის წახალისებაში. ამას გააჩნდა როგორც დადებითი, ასევე - უარყოფითი მხარეები: დაგეგმილი მშენებლობები დროზე მთავრდებოდა, თუმცა - საზოგადოებას გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობის საშუალება არ ჰქონდა. საგულისხმოა, რომ ამ კუთხით დიდი ცვლილებები არც ახლა გვაქვს, უბრალოდ - ბიზნესები უფრო მეტად მონაწილეობენ ინფრასტრუქტურულ პროექტებში. რესპონდენტები თანხმდებიან, რომ ასეთი ცვლილებები საბოლოო ჯამში, მაინც პოლიტიკურ ხასიათს ატარებენ:

„პოლიტიკოსები არიან მთავარი შემოქმედები, რა თქმა უნდა, ვიღაცებს შეიძლება ფულს ადებინებენ და ა.შ. მაგრამ პოლიტიკოსები არიან. ვიცით, რომ [მიხეილ] სააკაშვილის ნებით აშენდა ის, იუსტიციის სახლი, უნივერსიტეტის ადგილას აშენდა [ბიძინა] ივანიშვილის ნებით „გალერეა თბილისი“ და ა.შ. პოლიტიკოსები აშენებენ [...], მერე ვიღაც ბიზნესმენები რაღაცას შეიძლება, აკეთებენ. მაგრამ რეალურად, ნება რომ არ ყოფილიყო, სასტუმრო „ივერიიდან“ ხალხს ვერ გამოასახლებდნენ, არა? პოლიტიკოსები არიან რეალურად მთავარი არქიტექტორები“ (კაცი 2, პრესტიჟული უბნები, 18-45)

ვინ ხეირობს თბილისში მიმდინარე ახალი მშენებლობებით? რესპონდენტები თვლიან, რომ ესენი ძირითადად ბიზნესები და სამშენებლო საქმიანობასთან დაკავშირებული პოლიტიკოსები არიან. მონაწილეთა ნაწილმა თქვა, რომ ამით სახელმწიფო და შესაბამისად, არაპირდაპირ, მოქალაქეებიც შესაძლოა, სარგებლობენ. სახელმწიფო კრებს გადასახადებს, მოქალაქეები საქმდებიან მშენებლობებზე, ან - საკუთარ მფლობელობაში არსებულ მიწის ნაკვეთებს სამშენებლო კომპანიებზე ყიდიან.

რესპონდენტები უარყოფითად აფასებენ სახელმწიფოს მხრიდან სამშენებლო პროცესების მართვას. ამ მხრივ პრეტენზიები ძირითადად შეეხება მშენებლობების ნებართვების გაცემას, ასევე - ნაგებობების ხარისხს. დისკუსიის მონაწილეები აღნიშნავენ, რომ საჭიროა სამშენებლო პროცესის უფრო მკაცრი კონტროლი. რესპონდენტებმა ყურადღება ასევე გაამახვილეს მშენებლობებზე მუშათა უსაფრთხოების მხრივ არსებულ პრობლემებზე.

ფოკუსჯგუფის მონაწილეები თანხმდებიან, რომ საზოგადოების ხმა სამშენებლო საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღებისას არ ისმის. ეს შეეხება როგორც საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურის, მაგალითად - გზების მშენებლობას, ასევე - კერძო დეველოპერებს. საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურის განვითარებისას საზოგადოების აზრის უგულებელყოფის მაგალითად რესპონდენტებმა მოიყვანეს თბილისში ტრამვაი-ტროლეიბუსის სისტემის მოშლა, როდესაც მოსახლეობის შეჭირვებული ნაწილი იაფი ტრანსპორტის გარეშე დარჩა, ხოლო სანაცვლოდ - არაფერი მიუღია. დისკუსიის მონაწილეები კრიტიკულად იყვნენ განწყობილი ვაკე-საბურთალოს რაიონში სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგების პროცესში საზოგადოების არმონაწილეობითაც.

„ყველა ვთანხმდებოდით იმაზე, რომ ტრამვაი და ტროლეიბუსი უბრალოდ საშინელი, ჭუჭყიანი იყო და ხმაურიანი. იმის მაგივრად, რომ გამოეცვალათ ტროლეიბუსი ან ახალი ტრამვაი შემოეყვანათ, არა - აყარეს ტრამვაის ხაზი, ჩაჭრეს ტროლეიბუსის ხაზები და [პრობლემა] გადაწყდა ამით, რომ ვიღაცას რაღაცა არ მოსწონდა და თან ამავე დროს ძალიან კარგად ვიცით, რომ არც ტრამვაიში აღარ ჩაჯდებოდა უგულავა [ქალაქის მერი] და აღარც ტროლეიბუსში [...] დაახლოებით ისეთი რამაა, მიხვიდე ადამიანთან, რომელიც დაავადებულია და კითხო, მოგწონს ახლა რა მდგომარეობაშიც ხარ? და გუებნება - არა. კაი, მაშინ მოგვლავ, აი, დაახლოებით ესეთი დამოკიდებულება.“ (კაცი 2, პრესტიჟული უბნები, 18-34)

მნიშვნელოვანია სამშენებლო რეგულაციების არსებობა და მათი სათანადოდ დაცვა. რესპონდენტები თვლიან, რომ მხოლოდ სათანადო ნორმების დაცვითაა შესაძლებელი ქალაქში ღირსეული და სათანადო საცხოვრებელი გარემოს შექმნა:

„შენ მართლა გიჩრდილავს [ახალაშენებული კორპუსი ბინას] და ტელეფონს მიღება არ აქვს. კანონი [მშენებლობების შესახებ] იქიდან გამომდინარე უნდა იყოს, რომ ადამიანს ბოდიში და სამარეში გეგონოს თავი და არა სახლში. თუ შეუი არ ანთე შუეს ვერ დაინახავ, ბავშვები გაკვეთილს ვერ იმეცადინებენ, ჩვეულებრივად ზარალია. ასე ვერ დაუმტკიცებ ვერაფერს და ვერ დაუდებ იმიტო, რომ ორი სიტყვით გეტყვიან, ეს არის კანონი.“ (ქალი 5, გარეუბანი, 18-45)

რაც ხდება მაშინ, როდესაც მოქალაქეები უკმაყოფილონი არიან მიმდინარე სამშენებლო პროექტებით და თვლიან, რომ ასეთი საქმიანობა მათ უფლებებს არღვევს? ამ შემთხვევაში გამოსავალი საპროტესტო აქციებია. რესპონდენტთა ნაწილს თავად მიუღია მონაწილეობა მსგავს აქციებში (მაგალითად - ოქროსუბნის, ვაკის პარკის ან „პანორამა თბილისის“ შემთხვევაში). ისინი თვლიან, რომ პროტესტი ეფექტური გამოსავალია, აიძულო ქალაქის მმართველობა და დეველოპერი, დათმობაზე წავიდეს:

„ჩემი აზრით, ეს ერთ-ერთი ხერხია ადამიანმა რომ თავისი აზრი გამოხატოს. თუ სხვანაირად არ შეუძლია დაწესებულებას თავისი ხმა მიაწვდინოს ეს ერთადერთი საშუალება გამოდის და ამიტომ შეიძლება შემდეგ სხვა რაღაცებში გადაიზარდოს, მაგრამ მშვიდობიანი პროტესტები ერთ-ერთი საუკეთესო ხერხია იმისთვის, რომ ადამიანმა საკუთარი აზრი გამოხატოს.“ (ქალი 2, გარეუბანი, 18-45)

საქალაქო რეგულაციები და კანონმდებლობა

დისკუსიის ერთი ნაწილი დაეთმო ქალაქმშენებლობის რეგულაციებს. დისკუსიის მონაწილეებმა აღნიშნეს, რომ არსებულ კანონმდებლობაში არსებობს გარკვეული „ხვრელები“, რომლებსაც მშენებლობის ნებართვის მოპოვების მსურველები იყენებენ. ამასთან, დეველოპერებისთვის იოლია, მოძებნონ კავშირები არქიტექტურის სამსახურში და საკუთარი პროექტების სწრაფად დამტკიცებაში დაიხმარონ. ამასთან, როდესაც ჩვეულებრივი მოქალაქე ცდილობს, რაიმე ააშენოს, ამაში მას წინ უამრავი დაბრკოლება ხვდება. რესპონდენტების ნაწილს არ აქვს მოლოდინი, რომ ნებართვებთან დაკავშირებული საკითხები სამართლიანად წყდება - თვლიან, რომ გადაწყვეტილებები დახურულ კარს მიღმა მიიღება:

„მეც ძაქვს შეხება არქიტექტორებთან და ვიცი, რამდენი ხანი ჭირდებათ მაგალითად, მერიაში პროექტის შეთანხმების ამბავს და ყველაფერზე არის, რომ ახლა ეს ფერი არ მოეწონათ და მერე უცებ გადიხარ და ხედავ, რომ სასწაულია აშენებული. გასაგებია, რაც ეპატიება იუპიტერს, ის არ ეპატიება ხარს.“ (კაცი 2, პრესტიჟული უბნები, 18-45)

კიდევ ერთი ფაქტორი, რაც რესპონდენტებმა დაასახელეს, გახლდათ პროექტის ღირებულება და განხორციელებული ინვესტიციის მოცულობა. თუკი სამშენებლო პროექტი ძვირადღირებულია, მაშინ მისი განხორციელება უფრო ადვილია და სახელმწიფოს მხრიდან ხელშეწყობაც ექნება. სამწუხაროდ, ასეთ პირობებში მშენებლობის ნორმების დაცვა შეუძლებელია:

„მიუხედავად იმისა, რომ კომუნისტების დროს ჩვენ ძალიან ბევრი გვახსოვს ცუდი, მათ ჰქონდათ მშენებლობის ნორმატივები. იქ არსებობდა ნორმატივები, რომლის უკეთესიც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ არავის მოუგონია. [ეს ნორმატივები ამოწმებდა,] იყო შუის სხივი შედიოდა ბინაში, მანძილს სახლებს შორის, ტერიტორიებს, სივრცეებს. საბჭოთა კავშირი რომ დაინგრა, მას შემდეგ ქაოსურად შენდება [თბილისში ყველაფერი] ანუ ვის სად იშოვის მიწის ნაკვეთს და ფულს ჩადებს, იქ შენდება. არანაირი ნორმატივი, როგორც ასეთი, არ არსებობს, არა არქიტექტურული, არა კონსტრუქციული და არანაირი აბსოლუტურად!“ (ქალი 6, გარეუბანი, 45+)

დისკუსიის მონაწილეებმა ასევე აღნიშნეს, რომ გარკვეულ პროექტებთან და ინვესტირებთან დაკავშირებით, შესაძლოა, ხდებოდეს არსებული ქალაქმშენებლობითი ნორმების და წესების ცვლილება. მაგალითად რესპონდენტებმა მოიყვანეს „პანორამა თბილისის“ შემთხვევა, როდესაც გავლენიანი ინვესტორის სურვილს, თბილისის ცენტრში აეგო სასტუმროების და საკონფერენციო ცენტრების დიდი კომპლექსი, მერიის მხრიდან ზონალური ცვლილებები მოყვა:

„ - ბოტანიკურ ბაღში ივანიშვილმა რომ გააკეთა პანორამა, მე მგონი ერთ ადგილას არ შეიძლებოდა მშენებლობა და მერიამ მისცა ნებართვა, რომ იმ ადგილზე აეშენებინა. (კაცი 4, ძველი თბილისი, 18-45)

- ჰო, მაგაზე აქციებიც იყო, არაფერი არ გამოუვიდათ [აქციის მონაწილეებს]. თუ უნდა მთავრობას და თუ უნდა ფულიან ადამიანს, შეუძლია, ყველაფერი გააკეთოს.“ (ქალი 3, ძველი თბილისი, 18-45)

ამასთან, არაა აუცილებელი, ძალაუფლების მქონე პირები მაინცდამაინც ქალაქის ცენტრში ლობივებდნენ ზონალურ ცვლილებებს. დისკუსიის სხვა მონაწილეებმა ისაუბრეს ივერთუბანში, ე.წ. მიტაცებულ მიწებზე სარეკრეაციო ზონის ცვლილებებზე. რესპონდენტების თქმით, გავლენიანმა პოლიტიკოსმა, რომლის მიტაცებული ნაკვეთიც სარეკრეაციო ზონაში ხდებოდა, მოახერხა ამ ნაკვეთისთვის საცხოვრებელი ზონის სტატუსის მინიჭება.

ქალაქგანვითარების სოციალური ასპექტები

რა გავლენას ახდენს ახალი მშენებლობები თბილისის მოსახლეობის ყოველდღიურ ცხოვრებაზე? რესპონდენტები აღნიშნავდნენ მშენებლობებთან დაკავშირებულ დისკომფორტს, როგორიცაა მტვერი, ტრანსპორტით გადაადგილების შეზღუდვა და არასწორად აგებული შენობები:

„აი, ქიაჩელზე რომ ვმუშაობდი, გვერდზე აშენებდნენ რაღაცას და მაწუხებდა ეს მტვერიც, მაწუხებდა მაგრამ რა ვქნა, მე რომ მაწუხებდა, ეს იმას ხომ არ ნიშნავს, რომ არ ააშენონ ეს კორპუსი? ხანდახან გაწუხებს, მაგალითად, ხმაური. მაგალითად, ახალაშენებული კორპუსში ცხოვრობს ჩემი ერთი მეგობარი და მცხოვრებლების ნახევარი გადმოსულია, ნახევარი - არა. ამიტომ სულ ისმის სარემონტო სამუშაოების ხმა. (ქალი 6, ძველი თბილისი, 18-45)“

დადებით ასპექტებში დასახელდა გამოუყენებული მიწის ნაკვეთების (ე.წ. ბრაუნფილდების) ათვისება. რესპონდენტების აზრით, ასეთ ტერიტორიებზე მიმდინარე მშენებლობები ნაკლებ პრობლემას უქმნის ირგვლივ მცხოვრებლებს და უზრუნველყოფს მიწის ნაკვეთების ეფექტურ გამოყენებას.

რესპონდენტებს განსხვავებული დამოკიდებულება აქვთ ახალი სამშენებლო ინიციატივების სოციალურ გავლენაზე. ნაწილი საუბრობს დადებით მხარეებზე, როგორიცაა უფრო მეტი სავაჭრო ცენტრი, რესტორანი და თავშეყრის სხვა ადგილი, სადაც ნებისმიერ მსურველს შეუძლია, მივიდეს და დრო გაატაროს. რაც შეეხება ნეგატიურ ზეგავლენას, რამდენიმე რესპონდენტმა ისაუბრა იმაზე, რომ ახალმა ინფრასტრუქტურამ უფრო მეტად გაუსვა ხაზი არსებულ უთანასწორობას: ყველას არ შეუძლია, ისარგებლოს ახალი თავშეყრის ადგილებით.

დასკვნები

წარმოდგენილი ანალიზის საფუძველზე შეგვიძლია, დავასკვნათ შემდეგი:

- თბილისის ბოლო ოცი წლის მანძილზე ძალიან შეიცვალა. ამასთან, დამოკიდებულება ერთგვაროვანი არაა. ნაწილი მიიჩნევს, რომ ეს პროცესი საბოლოო ჯამში, დედაქალაქისა და ქვეყნის განვითარებას უწყობს ხელს, თუმცა ამან უარყოფითი პრობლემების მთელი რიგი წამოჭრა.
- ფოკუსჯგუფების მონაწილეები აღნიშნავენ, რომ ქალაქგანვითარებით გამოწვეული ეკონომიკური განვითარება ყველასთვის თანაბრად სასარგებლო როდია. კაპიტალიზმზე გადასვლამ არსებული ეკონომიკური უთანასწორობა კიდევ უფრო გააღრმავა, ხოლო ინვესტორები უმთავრესად მოგების მიღებაზე არიან მომართულნი
- რესპონდენტებმა ასევე დაასახელეს ის ინფრასტრუქტურული პრობლემები, რომლებიც გააქტიურებულმა სამშენებლო საქმიანობამ: ქოტური განაშენიანება, საზოგადოებრივი ტრანსპორტის ხელმისაწვდომობა, სათანადო საცხოვრისი
- რესპონდენტების აზრით, თბილისში ქალაქგანვითარების კუთხით, ცვლილებების ინიციატორებად სახელმწიფო და ბიზნესი გამოდიან.
- ვინ ხეირობს თბილისში მიმდინარე ახალი მშენებლობებით? რესპონდენტები თვლიან, რომ ესენი ძირითადად ბიზნესები და სამშენებლო საქმიანობასთან დაკავშირებული პოლიტიკოსები არიან. მონაწილეთა ნაწილმა თქვა, რომ ამით სახელმწიფო და შესაბამისად, არაპირდაპირ, მოქალაქეებიც შესაძლოა, სარგებლობენ.
- ფოკუსჯგუფის მონაწილეები თანხმდებიან, რომ საზოგადოების ხმა სამშენებლო საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღებისას არ ისმის. ეს შეეხება როგორც საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურის, მაგალითად - გზების მშენებლობას, ასევე - კერძო დეველოპერებს.
- დისკუსიის მონაწილეებმა ასევე აღნიშნეს, რომ გარკვეულ პროექტებთან და ინვესტორებთან დაკავშირებით, შესაძლოა, ხდებოდეს არსებული ქალაქმშენებლობითი ნორმების და წესების ცვლილება. მაგალითად რესპონდენტებმა მოიყვანეს „პანორამა თბილისის“ შემთხვევა.
- რა გავლენას ახდენს ახალი მშენებლობები თბილისის მოსახლეობის ყოველდღიურ ცხოვრებაზე? რესპონდენტები აღნიშნავენ მშენებლობებთან დაკავშირებულ დისკომფორტს, როგორიცაა მტვერი, ტრანსპორტით გადაადგილების შეზღუდვა და არასწორად აგებული შენობები.

ბიბლიოგრაფია

- Harris-Brandts, Suzanne. 'Europe Started Here: Nation Building and Myth Production in the Republic of Georgia'. *Thresholds Journal* 45, no. Myth (2017): 124–35.
- Pelkmans, Mathijs. 'The Social Life of Empty Buildings: Imagining the Transition in Post-Soviet Ajaria'. *Focaal: Journal of Global and Historical Anthropology* 2003, no. 41 (2003): 121–36.
- Salukvadze, Joseph, and Oleg Golubchikov. 'City as a Geopolitics: Tbilisi, Georgia — A Globalizing Metropolis in a Turbulent Region'. *Cities* 52 (March 2016): 39–54.
<https://doi.org/10.1016/j.cities.2015.11.013>.